

Beleidsnota Hemelwater

Waterschap Aa en Maas

's-Hertogenbosch, 1 juli 2011
IB 2010 - hemelwater - revisie 8

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
Hoofdstuk 1 Inleiding	4
Hoofdstuk 2 Evaluatie beleid en ontwikkelingen.....	5
2.1 Evaluatie bestaand beleid.....	5
2.1.1 Doelstellingen.....	5
2.1.2 Ingezette instrumenten.....	5
2.2 Ontwikkelingen.....	7
2.2.1 Juridisch / Wetgeving.....	7
2.2.2 Milieu 9	
2.2.3 Economisch.....	9
2.2.4 Sociaal 9	
2.2.5 Ruimtelijk 9	
2.2.6 Bestuurlijk / politiek.....	9
2.3 Ontwikkelingen buurwaterschappen.....	10
Hoofdstuk 3 Visie, doelstellingen en bestuurlijke accenten.....	11
3.1 Visie 11	
3.2 Doelstellingen en bestuurlijke accenten.....	12
Hoofdstuk 4 Beleidsuitgangspunten.....	13
4.1 Algemeen 13	
4.1.1 Taak- en rolverdeling.....	13
4.1.2 Van normgerichte naar risicogerichte aanpak in stedelijk gebied.....	15
4.1.3 Versterking gebiedsgerichte benadering / advisering en uitvoering.....	16
4.2 Specifieke beleidsuitgangspunten.....	16
4.2.1 Afvoer hemelwater naar RWZI.....	16
4.2.2 Afvoer naar oppervlaktewater.....	17
4.2.3 Afvoer naar de bodem.....	18
Hoofdstuk 5 Strategie, instrumenten en projecten.....	19
Hoofdstuk 6 Financiering.....	22
Hoofdstuk 7 Organisatie.....	23
Verklarende woordenlijst en afkortingen.....	24
colofon.....	27

Bijlage 1: Overzicht evaluatie stimuleringsregeling medio 2009

Bijlage 2: Voorzet: Criteria ontwerp en beheer hemelwatervoorzieningen

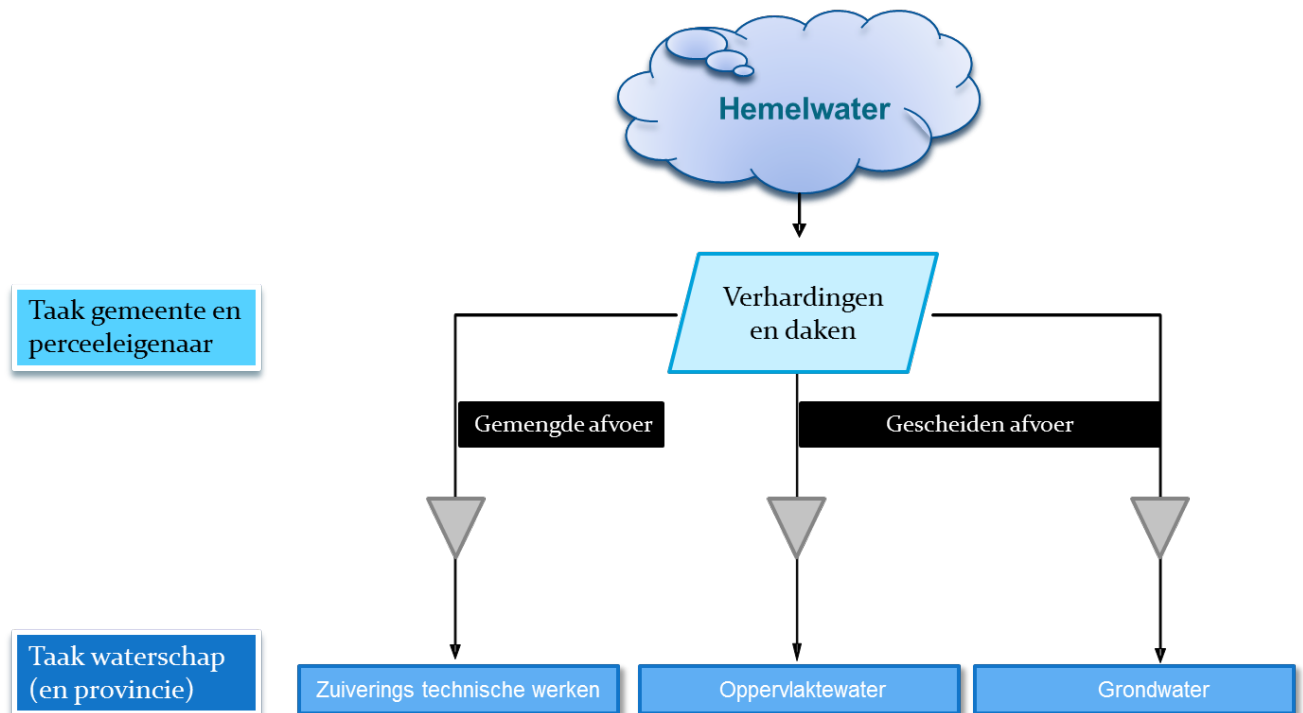
Hoofdstuk 1 Inleiding

Het anders omgaan met hemelwater staat volop in de belangstelling. Waterschap Aa en Maas ontvangt op verschillende manieren hemelwater op zijn watersystemen en de rioolwaterzuiveringen (RWZI's) (zie figuur 1).

Eind 2009 is de stimuleringsregeling voor het afkoppelen van verhard oppervlak afgelopen. In zowel het waterbeheerplan als het bestuursakkoord is afgesproken om het afkoppelen van hemelwater te blijven stimuleren.

Daarnaast spelen diverse maatschappelijke ontwikkelingen, die aanleiding kunnen zijn het hemelwaterbeleid bij te stellen. Doel hierbij is enerzijds de water(zuiverings)belangen te borgen, anderzijds voldoende vrijheid voor derden te houden om op een doelmatige wijze met het hemelwater om te gaan.

Deze nota beperkt zich tot het hemelwater dat afstroomt van verharde oppervlakken, zoals bijvoorbeeld daken en wegen.

Figuur 1: het waterschap ontvangt op diverse wijzen het afstromende hemelwater

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt het beleid van de afgelopen jaren geëvalueerd en worden de ontwikkelingen kort toegelicht.

Hoofdstuk 3 beschrijft de waterschapsvisie op het hemelwater en schetst de doelstellingen en bestuurlijke uitgangspunten.

Hoofdstuk 4 zoomt in op de specifieke beleidsuitgangspunten

Hoofdstuk 5 vertaalt de doelstellingen naar een concrete aanpak / strategie en in te zetten instrumenten.

Hoofdstukken 6 en 7 gaan in op de financiering en de organisatie.

Hoofdstuk 2 Evaluatie beleid en ontwikkelingen

2.1 Evaluatie bestaand beleid

2.1.1 Doelstellingen

In de vorige waterbeheerplannen (2000-2004) waren de volgende doelstellingen opgenomen:

<u>Nieuwbouw</u>	:	60% niet aankoppelen (op basis van 4 ^e Nota Waterhuishouding)
<u>Bestaande bouw</u>	:	afkoppelen verharding van
	Aa:	2001-2004: 2% Voor 2018: 30%
	Maaskant:	2001-2004: 5% Voor 2018: 20%

2.1.2 Ingezette instrumenten

Planvorming en planadvies (waterplan, GRP, watertoets)

In lijn met de landelijke ontwikkelingen is de afgelopen jaren is sterk ingezet op planvorming en plantoetsing / planadvies. Vooral de inzet van de watertoets kan daarbij als uitermate effectief worden gezien. Hierdoor is vanaf 2004 strak ingestoken op het gescheiden houden van schoon en vuil water en het hydrologisch neutraal ontwikkelen (HNO). Vanaf 2004 is nauwelijks meer verharding op de vuilwaterriolering aangesloten. Hiermee is voorkomen dat de transport- en zuiveringscapaciteit zou moeten worden aangepast. In totaal is daarmee ruim 1.500 m³/uur aan transport- en zuiveringscapaciteit uitgespaard (circa 2,5%). Aa en Maas is landelijk één van de koplopers wanneer het gaat om de inzet van de watertoets als instrument om vroegtijdig invloed te kunnen uitoefenen op het omgaan met hemelwater.

Ook het opstellen van waterplannen met alle gemeenten en de planadvisering rondom gemeentelijke rioleringsplannen (GRP's) heeft sterk bijgedragen aan de bewustwording van gemeenten over het anders omgaan met hemelwater.

Intermezzo

Nieuwbouw: 2005-2010: circa 20.000 woningen gerealiseerd (bron Provincie Brabant):

Circa 10.000 woningen met echte nieuwe verharding: * 150 m² = 150 ha

Bedrijven: 2005-2009: circa 70 ha bedrijfsterrein gerealiseerd: = 70 ha

Totaal besparing aan : 220 ha verharding * 7 m³/uur aan transportcapaciteit = 1.500 m³/uur

Regulering (vergunningverlening en handhaving)

Via de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren (Wvo) en de waterschapskeur is de overname / lozing van hemelwater vergund. Waar nodig is handhavend opgetreden. Aandachtspunt vormt de vergunning voor de lozing (kwantiteit) van hemelwater op oppervlaktewater. Niet altijd ligt hieraan een goede berekening van de ontvangcapaciteit van de waterlopen ten grondslag.

Onderzoek

Er is onderzoek gedaan naar:

1. de werking van lamellenafsciederders
2. de doelmatigheid van afkoppelen (kan algemeen instrument worden ontwikkeld?)

Communicatie / voorlichting

In het begin is nog een aantal jaren ingestoken op regentonacties. Dit is later verwaterd. Op ad hoc basis zijn folders samengesteld en in algemene communicatie meegenomen. Bijdrage geleverd aan bewonersavonden en afkoppelen op enkele bedrijfsterreinen gestimuleerd (Cuijk, Uden, Veghel).

Stimuleringsregeling

Van 2004 tot en met 2009 heeft het waterschap een stimuleringsregeling afkoppelen gehad. Eind 2006 is een eerste evaluatie uitgevoerd van de stimuleringsregeling. Hieruit kwam naar voren dat:

1. Betere interne afstemming tussen betrokken afdelingen bij de (integrale) beoordeling van plannen en toekenning van bijdragen wenselijk is;
2. Op operationeel niveau behoefte bestaat aan een helder, integraal toetsingskader (kwaliteit / kwantiteit), dat ook voor de ontwerpers (gemeenten en adviesbureaus) van de afkoppelvoorzieningen een handvat biedt, maar voldoende mogelijkheden tot maatwerk geeft;
3. Bij gemeenten behoefte bestaat aan een helder standpunt van het waterschap waarvoor zij (in stedelijk gebied) nu aan de lat staat inclusief (financieel) commitment om daar actief mee aan de gang te gaan.
4. De regeling in het algemeen een stimulerende werking naar gemeenten en derden heeft. Wel wordt de bijdrage als een druppel op een gloeiende plaat gezien;
5. De in- en externe communicatie rondom de stimuleringsregeling en het beleid 'omgaan met regenwater' gestructureerder en actiever moet worden vormgegeven (meer samen met gemeenten). Waterschap wordt gezien als adviseur en kennisinstituut.

Op basis van de evaluatie in 2006 is de stimuleringsregeling 2 maal verlengd waarbij het Algemeen Bestuur (AB) van het waterschap € 2,5 miljoen extra beschikbaar heeft gesteld. Het totale stimuleringsbudget komt daarmee op € 7 miljoen.

Op basis van een hernieuwde evaluatie medio 2009 (zie bijlage 1) komt naar voren dat:

1. De gemeenten in het beheergebied van Aa en Maas circa 150 ha hebben afgekoppeld (circa 2,3%) waarbij gebruik is gemaakt van de stimuleringsregeling;
2. Er ruim € 4 miljoen is uitbetaald aan afkoppelbijdrage (circa 60% van het beschikbare budget). Verder is voor circa 100 ha afkoppelen in voorbereiding / uitvoering (€ 3 miljoen reeds toegekend).

Ten opzichte van de in de waterbeheerplannen van 2000-2004 aangegeven ambities liggen we daarmee weliswaar achter op schema. Echter deze ambities waren gebaseerd op een erg rooskleurige aanname dat gemeenten circa 1% per jaar kunnen afkoppelen. Deze aanname blijkt in de praktijk lastig haalbaar, omdat de geplande rioolvervangingen waarop deze aannames zijn gebaseerd minder snel plaatsvinden en het lang niet altijd doelmatig is om af te koppelen (hoge afkoppelkosten).

Intermezzo

Het waterschap geeft per jaar circa € 45 miljoen uit aan transport- en zuiveringslasten. Hiervan kan circa 30% worden toegerekend aan de verwerking van hemelwater. Op jaarbasis kost dit dus circa € 15 miljoen. Dat is circa € 2.000 per ha aangesloten verhard oppervlak.

Met het (via de stimuleringsregeling) afgekoppelde verharde oppervlak (totaal circa 250 ha) bespaart het waterschap (op de langere termijn) dus circa € 500.000 aan jaarlijkse exploitatielasten. Dit is nu nog niet in de begrotingen terug te vinden omdat de toekomstige kleinere gemalen en RWZI's nu nog niet in het MIP zijn opgenomen en op dit moment nog sprake is van een inhaalslag bij de renovatie van gemalen.

2.2 Ontwikkelingen

2.2.1 Juridisch / Wetgeving

De volgende wetsontwikkelingen hebben plaatsgevonden c.q. zijn gepland:

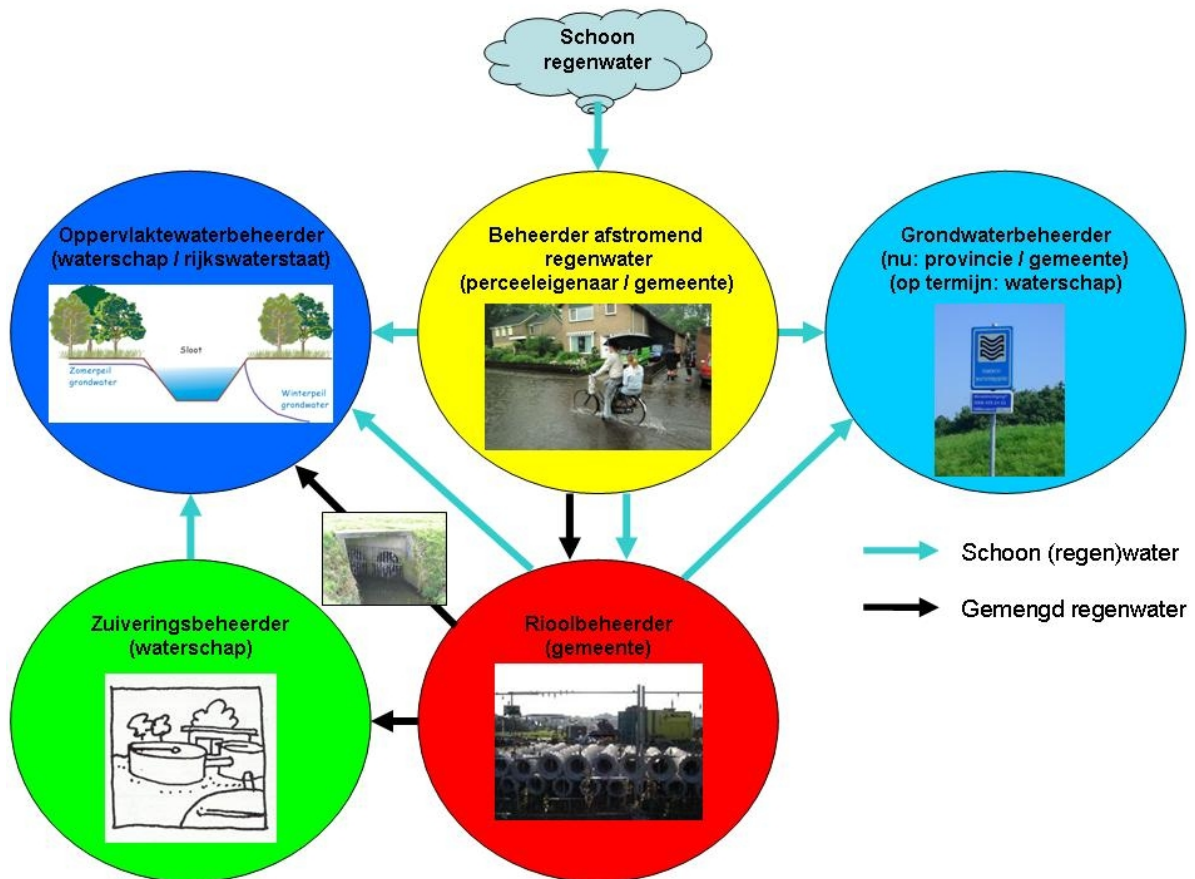
1. Wet gemeentelijke watertaken / waterwet;
2. AMvB's voor lozingen van hemelwater / afvalwater;
3. Normstelling wateroverlast.

De belangrijkste wijzigingen die hieruit voortkomen zijn:

A. Taak / Zorgplicht voor verwerking hemelwater

1. De taak / zorgplicht voor de verwerking van afstromend hemelwater is nu wettelijk verankerd en ligt primair bij de perceeleigenaar i.c. particulieren / bedrijven voor private ruimte en bij de gemeente voor de openbare ruimte;
2. Wanneer de terreineigenaar het hemelwater niet zelf doelmatig kan verwerken, zorgt de gemeente voor voorzieningen. Gemeenten hebben hierin eigen beleidsvrijheid die zij vastleggen in hun gemeentelijk rioleringsplan (GRP);
3. Gemeenten hebben hiervoor enkele nieuwe instrumenten tot hun beschikking gekregen (verordeningsmogelijkheid, maatwerkvoorschriften en aangepast belastingstelsel).

In onderstaand figuur is het verband aangegeven tussen de betrokken partijen bij de opvang en verwerking van hemelwater. Voor het waterschap verandert er in principe niets. Wel heeft het waterschap de beheertaak voor het grondwater en ontvangt als zodanig hemelwater via infiltratie. Het waterschap is echter slechts bevoegd gezag voor onttrekkingen. Lozingen op grondwater worden gereguleerd via provincie en gemeente (Wet Bodembescherming).

Figuur 2: Taakverdeling inzameling en verwerking hemelwater

B. Omzetten van (Wvo-)vergunning voor lozingen naar algemene regels

De lozingen van hemelwater (inclusief lozingen vanuit riooloverstorten) zijn / worden met de nieuwe wetgeving ondergebracht in algemene regels (voor het onderdeel kwaliteit). De wetgever steekt hierbij sterk in op het zorgplichtprincipe, zowel voor burger/bedrijf als voor gemeentelijke lozingen. Het opleggen van aanvullende regels (of normen) door het bevoegd gezag is / wordt sterk aan banden gelegd. In uitzonderlijke gevallen blijft de mogelijkheid bestaan om maatwerkvoorschriften op te leggen, wanneer aangetoond kan worden dat niet voldaan wordt aan de kwaliteitseisen voor oppervlaktewater (BKMW, zie C).

C. Normstelling wateroverlast en waterkwaliteit

Op basis van het Nationaal Bestuursakkoord water (NBW) zijn in het Provinciaal Waterplan (PWP) en de provinciale verordening ruimte normen vastgelegd voor wateroverlast. Gemeenten en waterschap hebben hier beiden een aandeel in. Het oplossen van eventuele knelpunten hangt onder meer samen met hoe met afstromend hemelwater wordt omgegaan.

Het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water (BKMW) is vastgesteld. Hierin zijn kwaliteitseisen opgenomen voor het oppervlaktewater en grondwater.

2.2.2 Milieu

De klimaatverandering en achteruitgang van biodiversiteit vormen de grootste uitdagingen voor de komende tijd. M.n. de klimaatverandering leidt tot andere neerslagpatronen waarmee bij het ontwerp van hemelwatervoorzieningen rekening moet worden gehouden worden. Hemelwater kan - via het anders opvangen en inrichten van buffervoorzieningen - ook een bijdrage leveren aan een natuurlijk watersysteem met een grotere biodiversiteit, ook in de bebouwde omgeving.

2.2.3 Economsich

Door de economische crisis worden uitgaven en investeringen opnieuw onder loep genomen. Dit kan van invloed zijn op de mate c.q. snelheid waarmee perceelegeenaren en overheden geneigd zijn te investeren in afkoppelen.

2.2.4 Sociaal

Eenzijds is sprake van een beweging naar groter (individueel) maatschappelijk bewustzijn (duurzaamheid, hergebruik) als gevolg van klimaatveranderingen en achteruitgang biodiversiteit.

Anderzijds is een maatschappelijke trend zichtbaar richting ontzorgen (overheid ontzorgt de burger). Dit laatste staat enigszins op gespannen voet met de wettelijke zorgplicht die bij terreineigenaren is gelegd voor de eigen verantwoordelijkheid voor verwerking van het hemelwater (en grondwater).

Er wordt geen grote toename van de bevolking in oostelijk Noord-Brabant verwacht. Eerder is sprake van een afname na 2030. Op de langere termijn is een grotere mate van verstedelijking voorzien (migratie dorp → stad). Het aanbod aan nieuwe woningen (en daarmee nieuwe verharding en meer afstromend hemelwater) m.n. in de bebouwde omgeving zal voorlopig wel blijven stijgen, mede omdat de bewoningsdichtheid per woning zal afnemen.

2.2.5 Ruimtelijk

De volgende tendensen zijn zichtbaar in de in de ruimtelijke ordening / planvorming:

1. afnemende uitbreiding van woonwijken / bedrijfsterreinen
2. ruimtebesparing door verdichting / inbreiding en hoogbouw;
3. revitalisering bestaande (binnenstedelijke) bedrijfsterreinen
4. multifunctioneel ruimtegebruik

Dit biedt kansen voor het anders omgaan met hemelwater (o.a. water en groen op het dak en hergebruik van hemelwater).

2.2.6 Bestuurlijk / politiek

Invoering van het lijstenstelsel in de waterschapspolitiek leidt mogelijk tot een verschuiving van belangenbehartiging.

Via het Bestuursakkoord Waterketen (BWK) wordt sterk de nadruk gelegd op het samenwerken in de waterketen. In de nieuwe waterwet wordt dit nog verbreed naar het totale waterveld (artikel 3.8). Hiermee verdwijnt het vergunningentraject tussen overheden naar de achtergrond en wordt handhaving als een uiterste vangnet gezien.

De laatste tijd neemt de druk op overheden toe om de (extra) waterbeheertaken doelmatiger uit te voeren. Een andere organisatie van het (afval)waterbeheer zal de komende tijd vormgegeven moeten worden.

2.3 Ontwikkelingen buurwaterschappen

Veel waterschappen zijn zich aan het herbezinnen op hun rol in het hemelwaterbeleid. Onderstaand is van enkele waterschappen aangegeven hoe zij de komende tijd het afkoppelen financieel blijven stimuleren.

Dommel:

Stimuleringsregeling 2008-2012: € 5 miljoen
Generieke regeling : € 4/m²
+ Projectsubsidies

Brabantse Delta

Geen stimuleringsregeling.

Rivierenland

Stimuleringsregeling: 2008-2014: € 2,3 miljoen
Generiek: € 4/m²
+ Projectsubsidies voor onderzoek en communicatie

Roer en Overmaas

Stimuleringsregeling 2007-2012: € 1,7 miljoen
Generiek: € 1,8/m² (bedrijven: € 5/m²)

Regge en Dinkel

Stimuleringsregeling:
2009: € 1,7 miljoen
2010: € 0,9 miljoen
Generiek: € 2/m², € 3/m², € 4/m² (afhankelijk reststromen en infiltratie)
Gemaximeerd per gemeente naar rato van aangesloten verharding.

Hoofdstuk 3 Visie, doelstellingen en bestuurlijke accenten

3.1 Visie

Voor de lange termijn streeft het waterschap naar een natuurlijke opvang, buffering en afvoer van hemelwater (en grondwater) waarbij het water een verbindend en structurerend element is in de bebouwde omgeving en een meerwaarde biedt qua beleving. Waar mogelijk wordt hemelwater nuttig hergebruikt.

Wij vragen gemeenten en andere betrokkenen om structureel in te zetten op het afkoppelen van verharding zodat de rioolwaterzuiveringen niet meer belast worden met schoon water.

De visie op het hemelwaterbeleid is gebaseerd op de beleidsbrief regenwater¹ en het nationaal waterplan. Hierin staan voor het regenwaterbeleid 5 pijlers centraal:

1. Aanpak bij de bron; voorkomen van verontreiniging van regenwater;
2. Regenwater nuttig hergebruiken c.q. inpassen in de ruimte als meerwaarde voor beleving / vergroening
3. Regenwater vasthouden/infiltreren en bergen (en dan pas afvoeren);
4. Regenwater gescheiden van afvalwater afvoeren;
5. Integrale afweging op lokaal niveau.

Met de Wet Gemeentelijke Watertaken en de Waterwet zijn terreineigenaar en gemeente de primaire taakverantwoordelijken om dit beleid vorm te geven. De waterbeheerders zijn ontvangers van het afstromende / overtollige hemelwater en hebben als zodanig belang bij goede afspraken over de aanvoer / overdracht van dit hemelwater (zowel kwantitatief als kwalitatief).

De genoemde pijlers zijn reeds grotendeels verankerd in het waterschapsbeleid via de beleidsnota "uitgangspunten watertoets"² en verder geconcretiseerd in de nota 'Uitwerking uitgangspunten watertoets'³.

Naast een lange termijn ambitie / doelstelling om tot scheiding van waterstromen te komen, moet voor het omgaan met hemelwater de komende jaren rekening gehouden worden met::

- a. veranderingen van het aanbod aan hemelwater als gevolg van klimaatontwikkelingen
- b. veranderingen van het aanbod aan hemelwater als gevolg van wettelijke normering (wateroverlast (NBW), waterkwaliteit (KRW));
- c. veranderingen in aanbod van hemelwater als gevolg van ruimtelijke aanpassingen
- d. de grotere rol van terreineigenaren bij het omgaan met hemelwater

Ad a. Opgaven als gevolg van klimaatontwikkelingen

De opgaven als gevolg van de klimaatontwikkelingen (gebaseerd op verwachte veranderingen in neerslagpatroon) zijn gericht op waterveiligheid (voorkomen van wateroverlast), voldoende wateraanvoer (voorkomen / opvangen van extreme droogte). Deze ontwikkelingen lopen mee in de planvorming / beleidsontwikkeling regionale wateropgave (RWO), toetsing veiligheid dijken en Adaptatiestrategie Ruimte en Klimaat (ARK).

Voor hemelwater uit bebouwde gebieden is deze ontwikkeling al meegenomen in het beleid rondom hydrologisch neutraal ontwikkelen en de aanpak van de stedelijke wateropgave, zoals opgenomen in het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW). Op basis van de nieuwe klimaatscenario's (2011) zal moeten worden beoordeeld of bijstelling hiervan noodzakelijk is.

¹ Beleidsbrief regenwater en riolering, Tweede Kamer, vergaderjaar 2003–2004, 28 966, nr. 2.

² Beleidsnota Uitgangspunten watertoets Aa en Maas, Aa en Maas 2004

³ Beleidsnota Uitwerking uitgangspunten watertoets, Aa en Maas 2007

Ad b. Opgaven als gevolg van wettelijke normering

Hieronder vallen bijvoorbeeld de normering voor wateroverlast in stedelijk gebied (NBW, stedelijke wateropgave) en de waterkwaliteitsopgave (KRW).

Hier ligt de komende tijd de grootste uitvoeringsopgave voor het waterschap (stedelijke wateropgave). In het waterbeheerplan 2010-2015 is ingestoken op het oplossen van de urgente knelpunten voor 2015.

Ad c. Veranderingen in aanbod als gevolg van ruimtelijke ontwikkelingen

Hierbij kan onderscheid gemaakt worden tussen nieuwbouw / uitbreiding en herstructurering / inbreiding. Hiervoor wordt de watertoets als primair instrument ingezet. Uitgangspunten zijn grotendeels vastgelegd. Aandachtspunt hierbij is nog de schaal waarop gemeente en waterschap afspraken maken met elkaar. Op dit moment wordt vaak nog ingestoken op projectniveau waarbinnen watermaatregelen moeten worden getroffen. Een meer gebiedsgerichte aanpak kan leiden tot efficiëntere inzet van middelen en minder administratieve lasten.

Ad d. Verschuiving rol hemelwaterzorgplicht naar terreineigenaar

De terreineigenaar is in de waterwet de eerst verantwoordelijke voor het omgaan met hemelwater. Gemeenten kunnen in hun hemelwaterbeleid vaststellen in hoeverre zij particulieren of bedrijven/instellingen hierbij willen ontzorgen. Voor het waterschap betekent dit dat zij waarschijnlijk vaker met particulieren te maken krijgt, die hemelwater willen lozen op watergangen.

3.2 Doelstellingen en bestuurlijke accenten

De doelstellingen van het hemelwaterbeleid zijn:

1. het zoveel mogelijk gescheiden houden van schoon en vuil water bij de afvoer naar het oppervlaktewater / grondwater
2. het verminderen van het aanbod aan hemelwater naar de RWZI (bronaanpak)
3. het zoveel mogelijk vasthouden van het hemelwater in het gebied waar het hemelwater valt

Dit alles binnen de wettelijke regels / normen voor wateroverlast en waterkwaliteit en op een doelmatige wijze.

Bestuurlijke accenten / uitgangspunten (WBP 2010-2015 / bestuursakkoord 2009-2012)

- primaire waterschapsrol bij omgaan met hemelwater is adviserend / stimulerend; regulering (keur, maatwerkvoorschriften) als vangnet vanuit wettelijke watersysteemtaak;
- waterschap blijft gemeenten stimuleren om bestaande verharding af te koppelen en zoekt naar mogelijkheden afspraken bindend vast te leggen;
- waterschap gaat – samen met de gemeenten - afspraken maken met bedrijven en woningbouwcorporaties om afkoppelen van bestaande verharding te bevorderen;
- accent op groene inpassing / combinaties waterbeleving;
- accent op locaties waar thans problemen zijn rondom RWZI, waterkwaliteit of waterkwantiteit (OAS, SWO); prioriteit bij locaties waar meerdere doelen / opgaven kunnen worden opgelost;
- versterking voorlichting / educatie / waterbewustzijn bij burgers en bedrijven;
- bevorderen innovatieve aanpak / oplossingen / technieken;
- extra aandacht voor duurzaam terreinbeheer.

Hoofdstuk 4 Beleidsuitgangspunten

4.1 Algemeen

In dit hoofdstuk worden enkele beleidsuitgangspunten nader vastgelegd. Deze zijn m.n. bedoeld om richting te geven aan de concrete invulling aan de strategie die de komende tijd gevolgd zal worden bij de invulling van het hemelwaterbeleid.

4.1.1 Taak- en rolverdeling

Beleidskeuze 1: regierol gemeenten

Gemeenten voeren de regie op het lokale hemelwaterbeleid. De gemeentelijke planning (her)inrichting is leidend (meeliften) bij maatregelen in bebouwd gebied (tenzij urgent of resultaatsverplichting). Waterschap zoekt wel actief naar kansen en adresseert deze bij gemeenten.

Toelichting:

Gemeente en waterschap hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid om op een goede manier met het hemelwater om te gaan. De gemeenten hebben hierin de regierol en kunnen lokale accenten leggen c.q. keuzes maken (beleidsvrijheid). Deze moeten passen binnen de lokale / regionale mogelijkheden tot overdracht van het hemelwater aan het waterschap. Waar het waterschap kansen ziet zal zij hierover met gemeenten afstemmen hoe deze het beste benut kunnen worden.

Beleidskeuze 2: Voorkeursvolgorde inzet instrumentarium gericht op doelgroep

Het in te zetten instrumentarium verschilt per doelgroep.

Toelichting

Het waterschap heeft diverse instrumenten waarmee zij haar waterbeheertaak kan uitvoeren. Doordat de wet de zorgplicht voor het hemelwater primair bij de terreineigenaar legt, kan het waterschap vaker te maken krijgen met particulieren bij de uitvoering van haar taken. Voor gemeenten heeft het waterschap meer instrumenten beschikbaar (o.a. waterplan, GRP, watertoets) waarmee zij de waterbelangen kan borgen dan bij particulieren.

In lijn met de bestuurlijke ontwikkelingen wordt het regulerend instrument bij gemeenten als vangnet gezien en wordt primair ingezet op planvorming, planadvisering en stimulering aan de voorkant. Bij particulieren zullen voorlichting en regulering een veel prominenter plaats innemen.

Feitelijk vormen waterschap en gemeente een gezamenlijk loket (1 loket) voor de burger voor voorlichting, regulering en stimulering.

Volgorde

Gemeente: planvorming (gebiedsproces, waterplan, GRP)
planadvisering (watertoets, waterhuishoudingsplan)
(financiële) stimulering / voorlichting
regulering (keur, AMvB's)

Particulieren voorlichting / stimulering
regulering (keur, AMvB's)

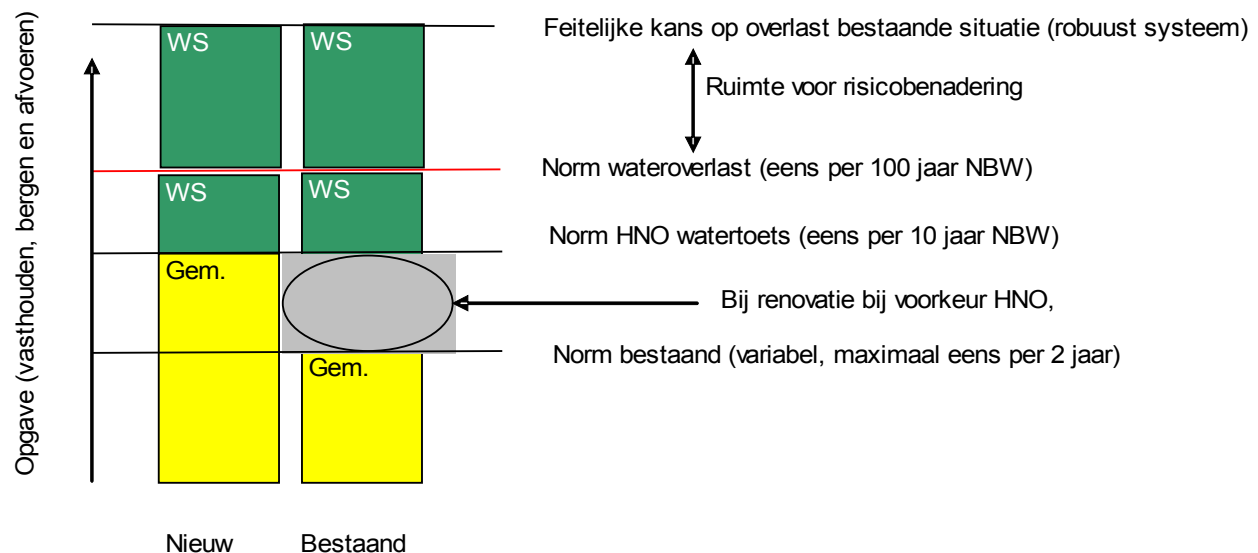
Beleidskeuze 3: Taakverdeling uitvoering waterberging in bebouwd gebied

Bij aanpassing van bestaande bouw / verharding (bijvoorbeeld het afkoppelen van bestaand verhard oppervlak) wordt bij voorkeur uitgegaan van het beleid voor nieuwbouw, maar zijn bestaande afspraken over berging en afvoer leidend (inclusief verwerken effect klimaat).

Toelichting:

Het waterschap is niet primair verantwoordelijk voor het inzamelen en verwerken van afstromend hemelwater, maar is als ontvanger wel afhankelijk van hoe anderen daarmee omgaan.

Qua uitvoeringstaak is de laatste jaren sprake van een ombuiging dat meer hemelwater wordt vastgehouden en geborgen (taak gemeenten). Bij vroegere ontwerpen van hemelwatersystemen kwam dit water eerder naar het regionale systeem (afvoer) waarmee waterschap zorgde voor de berging van het water incl. bijbehorend beheer en onderhoud. Het waterschap heeft hier feitelijk een grotere uitvoeringstaak (zie figuur 3).

Figuur 3: Taakverdeling waterberging nieuwe en bestaande situaties

Voor de nieuwbouw is de taakverdeling in uitvoering reeds helder beleidsmatig verankerd (hydrologisch neutraal ontwikkelen, linkerkolom in bovenstaand figuur). Voor aanpassingen van bestaande bouw is het beleid minder transparant.

Bij aanpassing van bestaande bouw / verharding worden bij voorkeur dezelfde ontwerpnormen gehanteerd als bij het hydrologisch neutraal ontwikkelen van nieuwbouw. Hiermee wordt uniformiteit nagestreefd en wordt voor de toekomst een hydrologisch positief resultaat bereikt (meer water vasthouden).

Deze keuze kan echter leiden tot hogere, extra renovatie-investeringen in het stedelijke gebied die - op basis van de huidige normstelling voor wateroverlast (incl. klimaateffecten) - niet nodig zijn. Het watersysteem is immers op orde. Om die reden zijn de bestaande afspraken tussen waterschap en derden over berging en afvoer leidend bij aanpassingen in het bestaande gebied, Wel wordt het klimaateffect hierin meegenomen.

Met deze aanpak wordt ook aangesloten op de 4^e pijler van het landelijke hemelwaterbeleid waarin afwegingen op lokaal niveau worden gemaakt.

Voor concrete getalsmatige invulling wordt verwezen naar paragraaf 4.2.2.

4.1.2 Van normgerichte naar risicogerichte aanpak in stedelijk gebied

Beleidskeuze 4: Participatie bij risicogerichte benadering in stedelijk gebied

Voor de komende planperiode houdt het waterschap vast aan de vastgestelde normen voor wateroverlast en het principe van niet afwentelen, maar staat open voor initiatieven van gemeenten voor een meer risicogerichte benadering van het stedelijke waterbeheer en participeert hierin.

Normopvulling is niet toegestaan tenzij e.e.a. met belanghebbenden in een zorgvuldig proces is afgestemd.

Toelichting

In het NBW is afgesproken dat de aanpak ten aanzien van wateroverlast en waterkwaliteit gebaseerd moet zijn op een afweging van risico's versus de kosten voor aanpassing van watersystemen. In het huidige WBP en PWP is ten aanzien van normering ingestoken op een wateroverlastnorm van eenmaal per 100 jaar, ongeacht de bestaande inrichting en functies in het bebouwde gebied. De waterbeheerders (incl. gemeenten) hebben met het NBW en de waterwet de beleidsvrijheid gekregen om op grond van risico's en kosten lokaal maatwerk te leveren.

Hierdoor kunnen ruimtelijke ontwikkelingen en daarvoor noodzakelijke maatregelen beter aansluiten en kan maatschappelijk voordeel worden behaald.

De wijze van inzameling en verwerking van hemelwater is in het bebouwde gebied de bepalende factor. Op lokaal niveau voeren de gemeenten – op basis van de waterwet – de regie bij de integrale afweging die daarbij gemaakt wordt.

Concreet kunnen 2 situaties zich voordoen (zie ook figuur 3 op de vorige pagina):

1. Risicobenadering kan leiden tot keuze voor een lagere of hogere norm

In het gebiedsproces hebben waterschap, gemeenten en provincie afgesproken dat voor de bebouwde omgeving voorlopig geen lagere of hogere norm wordt gehanteerd dan de werknorm in het NBW (1 maal per 100 jaar) (m.u.v. de HOWABO-norm rondom Den Bosch). Deze normering is ook juridisch vastgelegd in de provinciale verordening water. Voorlopig houdt het waterschap hieraan vast en gaat zelf geen risicoanalyses uitvoeren, maar is bereid te participeren in initiatieven van gemeenten daartoe.

2. Er is ruimte boven de wettelijke wateroverlastnorm

In de praktijk blijkt dat watersystemen vaak groter gedimensioneerd zijn dan nodig om te voldoen aan de wettelijke norm voor wateroverlast in de bebouwde omgeving. De vraag rijst of deze ruimte benut zou kunnen worden (opvulling tot aan norm). Hierdoor zou bij uitbreidingen minder nieuwe waterberging aangelegd hoeven worden (met lagere maatschappelijke kosten tot gevolg).

Het waterschap stelt zich op het standpunt dat in principe geen normopvulling plaats kan vinden wanneer dit leidt tot bijvoorbeeld afwenteling naar het regionale systeem (anders dan het volgen van de afwegingstrits vasthouden, bergen, afvoeren). Voor de lokale situatie geldt – net als bij punt 1 – dat het waterschap zelf geen initiatieven daartoe onderneemt, maar bereid is te participeren in initiatieven van derden wanneer dit

- leidt tot maatschappelijk lagere kosten
- gebaseerd is op een risicobenadering
- alle belanghebbenden daarin worden betrokken

4.1.3 Versterking gebiedsgerichte benadering / advisering en uitvoering

Beleidskeuze 5

Waar doelmatig en leidend tot maatschappelijk lagere kosten wordt uitgegaan van een gebiedsgerichte benadering van de (hemel)wateropgaven.

Toelichting

Zeker in bebouwd gebied is het zoeken naar lokale oplossingen erg belangrijk om tot een doelmatig (hemel)waterbeheer in de bebouwde kom te komen.

Bij de planadvisering zal daarom meer dan voorheen maatwerk geboden zijn. Hierbij wordt – wanneer doelmatig en leidend tot maatschappelijk lagere kosten - minder vanuit projecten gekeken maar meer vanuit het totale watersysteem. Dit kan betekenen dat niet meer elk project hydrologisch neutraal wordt ontwikkeld, maar dat waterberging wordt geconcentreerd op plaatsen waar daarvoor ruimte is, bijvoorbeeld aan de randen van de bebouwing.

Belangrijk hierbij is wel dat gemeenten deze aanpak zelf beleidsmatig vastleggen en dat waterschap en gemeente hierover afspraken maken. Hiervoor kunnen instrumenten als watersysteemanalyse, waterstructuurplan, structuurvisies water (RO) en waterakkoorden worden ingezet. De komende jaren zal deze lijn vanuit het beleidsveld RO verder worden ontwikkeld.

4.2 Specifieke beleidsuitgangspunten

Op diverse punten wordt het afstromende hemelwater (zorgplicht terreineigenaar / gemeente) overgedragen aan het beheer van het waterschap (grondwater, oppervlaktewater, zuiveringstechnische werken).

Bij deze overdracht worden voorlopig onderstaande beleidsuitgangspunten gehanteerd. In 2010 werken gemeenten en waterschap aan een gezamenlijk technisch document.

Belangrijk hierbij is dat altijd maatwerk mogelijk is (doelmatigheidsbeginsel).

4.2.1 Afvoer hemelwater naar RWZI

1. Voor de afvoer van hemelwater naar de RWZI wordt uitgegaan van de notitie 'Harmonisatie afnameplicht regenwater Aa en Maas' (8 mei 2008);
2. Het op de riolering aangesloten verharde oppervlak wordt bepaald aan de hand van de notitie 'bepaling verhard oppervlak Aa en Maas';
3. Eventuele hydraulische overcapaciteit van de zuiveringstechnische werken (ZTW) kan (tijdelijk) worden ingezet om de emissies uit de riolering naar het oppervlaktewater te beperken;
4. In regionaal verband (zuiveringsregio) of bilateraal worden met gemeenten afspraken gemaakt over de hoeveelheid over te nemen hemelwater. Deze afspraken worden vastgelegd in een afvalwaterakkoord (regionaal) of overeenkomst (bilateraal) en periodiek geactualiseerd;
5. Het waterschap accepteert geen hemelwater van derden via een directe aansluiting (inprikkers) op haar ZTW, tenzij regelgeving andere opties uitsluit en geen doelmatige andere oplossing mogelijk is. In dergelijke gevallen wordt een overeenkomst gesloten waarin ook de kosten voor hemelwaterverwerking in rekening worden gebracht.

4.2.2 Afvoer naar oppervlaktewater

Kwantiteit

1. Voor de afvoer van hemelwater naar het oppervlaktewater wordt bij het ontwerp, beheer en onderhoud van hemelwaterwatervoorzieningen uitgegaan de nota 'Uitwerking uitgangspunten watertoets, toetsingscriteria voor het duurzaam omgaan met regenwater' (6-11-2007)),
2. in aanvulling op 1 gelden voor de berging in de verschillende typen hemelwaterstelsels de richtwaarden zoals opgenomen in tabel 1 (HNO = Hydrologisch Neutraal Ontwikkelen).

Tabel 1: Bergingsvereisten hemelwateropvang

<i>Type stelsel</i>	Nieuwe verharding	Bestaande verharding	Renovatie / afkoppelen
Vuilwaterstelsel (Gemengd)	niet aansluiten	9 mm (ontwerprichtlijn)	15 mm (voorkeur HNO)
Hemelwaterstelsel (verbeterd gescheiden)	2-4 mm + HNO	2-4 mm (ontwerprichtlijn)	2-4 mm (voorkeur HNO)
Hemelwaterstelsel (gescheiden)	HNO	bestaande afspraken	maatwerk (voorkeur HNO)
Hemelwaterstelsel (infiltratie)	HNO	bestaande afspraken	maatwerk (voorkeur HNO)

3. het op het rioolstelsel aangesloten verharde oppervlak wordt bepaald aan de hand van de notitie 'bepaling verhard oppervlak Aa en Maas'

Kwaliteit

1. De theoretische vuiluitworp uit de riolering bedraagt niet meer dan is vastgelegd in de CIW-notitie 'Eenduidige basisinspanning'
2. Eventueel noodzakelijke maatregelen om hieraan te voldoen worden gecombineerd met geplande renovaties in de afvalwaterketen, waarbij de voorkeur bestaat tot afkoppelen van verhard oppervlak
3. De toetsing aan het waterkwaliteitsspoor geschiedt volgens de methode vastgelegd in de notitie: "Waterkwaliteitsspoor Aa en Maas" (November 2008).
4. Bij hemelwaterlozingen wordt als algemeen waterschapsadvies uitgegaan van bovengrondse afvoer en lozing via een (bij voorkeur natuurlijke) bodempassage

Toelichting

Bovenstaande is gebaseerd op het huidige beleid.

De effecten van hemelwaterlozingen (inclusief lozingen van met hemelwater vermengd afvalwater uit gemende riooloverstorten) op het oppervlaktewater roepen nog veel vragen op. Maatregelen werden tot op heden voornamelijk vastgesteld aan de hand van theoretische berekeningen van de grootte van emissies en nauwelijks op basis van berekeningen van het feitelijke effect van de vuiluitworp op oppervlaktewater c.q. feitelijke metingen of klachten. Dit betekent dat vaak grote investeringen worden gedaan, zonder dat die goed onderbouwd zijn.

Daarnaast is in het verleden sterk ingestoken op maatregelen om de emissies te reduceren en nauwelijks naar maatregelen om door inrichting van watersystemen (natuurlijke zuivering) het gewenste waterkwaliteitsniveau te halen.

Toch kan niet ontkend worden dat de lozingen van hemelwater en/of overstortwater (lokaal) een negatief effect kunnen hebben op de waterkwaliteit. De wet gaat er in principe vanuit dat het hemelwater schoon is, hetgeen in de praktijk echter lang niet altijd het geval is.

Overigens is de vraag of deze lichte verontreinigingen tot overschrijding van de waterkwaliteitsnormen zullen leiden / c.q. schadelijk zijn. De wetgever heeft aangegeven dat dergelijke lichte verontreinigingen acceptabel zijn. De nieuwe AMvB's rondom lozingen op

oppervlaktewater en in de bodem, gaan hiervan ook uit. Aanvullende eisen (maatwerkvoorschriften) kunnen alleen worden gesteld met voldoende onderbouwing. Voor lozingen vanuit riooloverstorten geldt dat kan worden teruggevallen op het vigerende landelijke beleid rondom basisinspanning en waterkwaliteitsspoor (zoals verwoord in het NBW).

Eind 2010 zal hierop worden teruggekomen (cf. afspraak AB themasessie 29/01/2010). Daarnaast zullen gemeenten en waterschap een gezamenlijke ontwerprichtlijn / leidraad ontwikkelen waarin de richtlijnen voor ontwerp en beheer van hemelwatervoorzieningen worden opgenomen (themagroep hemelwater gebiedproces: gereed eind 2010). Insteek hierbij is dat e.e.a. moet leiden tot een gedragen, eenduidige aanpak van het omgaan met hemelwater, als aanvulling op het lokale maatwerk dat gemeenten altijd zullen moeten blijven leveren (conform de 4^e pijler van het hemelwaterbeleid).

4.2.3 Afvoer naar de bodem

Kwantiteit

Aan de afvoer van hemelwater naar de bodem worden (kwantitatief) geen restricties verbonden. Hierbij wordt aangesloten op wettelijk vastgelegde verantwoordelijkheid / zorgplicht van terreineigenaar en gemeente voor grondwater (waterwet). Aandachtspunt hierbij vormt wel de drooglegging. De laatste jaren is een tendens zichtbaar dat bij nieuwbouwontwikkelingen steeds krupper gedimensioneerd wordt waardoor nattere gebieden ontstaan. Ook wordt steeds vaker in – van nature - natte gebieden gebouwd waarbij onvoldoende aandacht bestaat voor een goede drooglegging. Gevolg is dat sprake kan zijn van grondwateroverlast.

Vanuit haar rol als grondwaterbeheerder zal het waterschap hieraan in haar advisering (o.a. watertoets) meer aandacht besteden, mede gelet op de relatie tussen het peilbeheer van het oppervlaktewater en de invloed daarvan op de grondwaterstanden.

Het waterschap bevordert de infiltratie van hemelwater op plaatsen waar sprake is verdroging.

Kwaliteit

Het waterschap heeft geen formele taak als grondwaterkwaliteitsbeheerder. Toch zal zij zijn beschikbare instrumentarium inzetten om potentiële verontreiniging van grondwater zoveel mogelijk te voorkomen.

Concreet komt dit erop neer dat:

1. bij de advisering over rioolontwerp directe infiltratie van hemelwater van openbare bestrating of bedrijfsterreinen in het grondwater wordt ontraden
2. bij het afkoppelen van verharding zal alleen een financiële bijdrage beschikbaar wordt gesteld wanneer gekozen wordt voor de voorkeursvariant van het waterschap
3. duurzaam terreinbeheer in de algemene planadviesing wordt meegenomen.

Toelichting

Bij het ontwerp van hemelwatervoorzieningen wordt op dit moment vaak gekozen voor de aanleg van infiltratiesystemen (bijvoorbeeld infiltratiekratten, infiltratieriolen) die vaak direct boven de grondwaterspiegel worden aangelegd. Ook bij wegen of bedrijfsterreinen wordt daarvoor soms gekozen. Op dit moment is onvoldoende bekend over de effecten op de langere termijn van infiltrerend hemelwater. Hemelwater van wegen en bedrijfsterreinen is meestal niet schoon. Het waterschap adviseert om hemelwater (zeker vanaf straten en bedrijfsterreinen) niet direct te infiltreren maar altijd via een bodempassage (bijvoorbeeld een wadi of een groenstrook) te laten plaatsvinden.

Hoofdstuk 5 Strategie, instrumenten en projecten

Op basis van de evaluatie en de bestuurlijke uitgangspunten (WBP, bestuursakkoord) is de uitvoeringsstrategie de komende jaren gericht op meerdere sporen:

Spoor 1: Voortzetten en versterking gecoördineerde planvorming en -advisering

- a. voortzetten proactieve inzet watertoetsproces, waarbij aan de voorkant wordt gezorgd dat geen schoon hemelwater (vanuit nieuwbouw) naar de RWZI wordt afgevoerd en een goed ontwerp van de hemelwatervoorzieningen wordt gerealiseerd. Waar nodig opschalen naar gebiedsniveau / watersysteemniveau.
N.B. m.n. gericht op inrichting nieuwe gebieden
- b. voortzetten proactieve inzet bij advisering over rioleringsplannen (projectplannen, afkoppelplannen, waterhuishoudingsplannen). N.B. m.n. gericht op beheer en renovatie bestaande inrichting.
- c. hemelwaterbeleid verankeren in 2^e generatie waterplannen/GRP's

Hierbij wordt nadrukkelijk gezocht naar mogelijkheden van werk met werk maken bij de wateropgaven (NBW, KRW, GGOR) zoals die in het gebiedsproces zijn vastgelegd.

Versterking vooral zoeken in onderlinge afstemming diverse afdelingen die zich bezighouden met planvorming en –advisering.

Spoor 2: Versterken voorlichting / communicatie en kennisdeling

Voorlichting / communicatie en kennisdeling worden versterkt.

Dit wordt per doelgroep nader uitgewerkt. In ieder geval zal de beschikbare informatie gestructureerder beschikbaar worden gesteld (folders, website). Belangrijk hierbij zijn praktische handleidingen / tips hoe particulieren / bedrijven zelf aan de gang kunnen met afkoppelen.

Overige suggesties: prijsvraag voor het leukste afkoppelproject, scholenprojecten e.d. Suggesties nader uit te werken in eerste jaarplan.

Spoor 3: Afbouw vergunningverlening en aanpassing handhavingsstrategie

Afbouw vergunningverlening (omgezet naar algemene regels).

Aanpassing handhavingstrategie:

- meer richten op voorlichting aan de voorkant
- nagaan op welke wijze invulling gegeven zou moeten worden aan zorgplichtbeginsel Samenwerking met en ondersteuning van gemeenten in kader van WABO (indirecte hemelwaterlozingen) / waterloket, eventueel aanhaken op dienstverleningsovereenkomsten (DVO's).

Spoor 4: Onderzoek en innovatie

Met name over de waterkwaliteitseffecten van gescheiden afvoer van het regenwater is relatief weinig bekend. Het waterschap zal actief participeren aan lokaal of landelijk (STOWA) onderzoek. Hiervoor kunnen ook afstudeerders worden ingezet.

Er wordt o.m. gedacht aan:

- vervolgonderzoek effectiviteit lamellenafscidders / zuiverende voorzieningen
- beheer- en onderhoud(skosten) van hemelwatersystemen
- voorkomen foutieve aansluitingen / onderzoeksmethodes naar bestaande foutaansluitingen
- groene daken en versterking groen/blauwe stadsaders, waterbeleving
- subsidiestromen

Kennis lokale waterkwaliteit vergroten

Op dit moment is nog weinig bekend over de lange termijn effecten van grootschalig afkoppelen op de (lokale) waterkwaliteit. Afstromend hemelwater in bebouwd gebied is niet 100% schoon. De wetgever heeft aangegeven dat dit ook niet nodig is en heeft geen emissienormen opgelegd. Het is de taak van gemeenten en waterschap samen om na te gaan wat de feitelijke effecten op het watersysteem zijn en van daaruit samen afspraken te maken over eventuele noodzakelijke voorzuivering.

Nader onderzoek / monitoring is nodig om de lange termijn effecten in beeld te kunnen brengen. In STOWA-verband wordt dit al opgepakt.

Spoor 5: beleidsontwikkeling

Op enkele facetten zal (in de toekomst) aanvullende ambitiebepaling / doelbepaling en beleidsvorming nodig zijn die invloed kan hebben op het hemelwaterbeleid. Bijvoorbeeld:

- Voor niet KRW-waterlichamen zijn nog geen ambities / doelstellingen vastgelegd tav waterkwaliteit /-ecologie / beleving.

Het WBP steekt wel in op het oplossen van urgente knelpunten en het verbeteren van de waterbeleving. Deze zijn niet direct kwaliteit gerelateerd, maar meer gerelateerd aan belevingswaarde / visuele beoordeling / feitelijke problemen in het veld.

- Kaders watersysteembenadering: berekeningsgrondslagen waterberging / waterafvoer
- Grondwater: Effecten grootschalige infiltratie
- Klimaatontwikkelingen.

Deze ontwikkelingen worden ingebed in de lopende, thematische beleidsontwikkelingsprojecten.

Spoor 6: Personele ondersteuning afkoppelprojecten

Afkoppelprojecten komen soms niet van de grond vanwege het ontbreken van voldoende personeel c.q. specialistische kennis, m.n. in de voorlichting en het betrekken van burgers en bedrijven bij herinrichting / afkoppelen c.q. het technisch ondersteunen bij concrete projecten. Het waterschap nodigt gemeenten uit om gezamenlijk tot een specialistisch team te komen dat waterschapsbreed ingezet kan worden om concrete uitvoeringsprojecten te ondersteunen. Het waterschap biedt aan financieel bij te dragen c.q. personeel hiervoor vrij te maken (0,5 fte).

Spoor 7: Financieel stimuleren (anders) omgaan met hemelwater (maatregelen)

Hierbij wordt ingestoken op:

- a. Geen generieke bijdrageregeling meer
- b. Waterschap stelt een bijdrage beschikbaar in kader van afspraken waterplan / GRP
Hiermee hoeven gemeenten niet meer voor elk project een aparte bijdrage aan te vragen, maar kunnen direct nadat een project is uitgevoerd verzoeken om uitbetaling onder de voorwaarden dat aan de bijdragevereisten is voldaan. Bijdrage op basis van een waterplan / GRP wordt gemaximeerd tot een evenredig deel van het stimuleringsbudget naar rato van aangesloten verhard oppervlak
- c. Waterschap financiert noodzakelijke aanpassingen aan leggerwaterlopen bij afkoppelen, wanneer gemeente voldoet aan de minimale vereisten voor berging, er geen alternatief voorhanden is en de extra kosten binnen de perken blijven (doelmatigheid)
- d. Financieel stimuleren innovatieve methoden om hemelwater vast te houden en te bergen (ook bij nieuwbouwprojecten, mits gekoppeld aan actief afkoppelen binnen hele gemeente)
- e. Waterschap draagt bij aan afkoppelen wanneer hiermee eigen opgaven worden opgelost (RWZI/transportstelsel (OAS), c.q. watersysteem (SWO, waterkwaliteit)).

Verder wordt actief gezocht naar combinatie van financieringsstromen (provincie, europa, landelijk, STOWA, innovatiegelden, innovatiebudgetten bedrijven / leveranciers)

Hiervoor wordt een nieuwe stimuleringsregeling opgezet. In de uitwerking wordt rekening gehouden met de volgende uitgangspunten:

- er wordt alleen een subsidie verstrekt wanneer afgekoppeld wordt volgens de voorkeurvariant van het waterschap (voorzorgprincipe)
- Er wordt aangehaakt op het stimuleringskader dat de provincie heeft voor aanleg van groene daken.

Bijdragen aan afkoppelen voor oplossen eigen opgaven (SWO of OAS) worden niet via de stimuleringsregeling gefinancierd. Hiervoor worden de SWO en OAS-budgetten benut.

Hoofdstuk 6 Financiering

De financiering van het beleid wordt op de volgende wijze geregeld:

1. Planvorming / Planadvisering	via exploitatie watertoets, rioleringsplannen en krediet waterplannen
2. Beleidsontwikkeling/ ondersteuning	vanuit reguliere exploitatie / budgetten voor integrale planvorming
3. Voorlichting	nieuw krediet
4. Onderzoek	nieuw krediet of meeliften bestaande Onderzoekbudgetten
5. Innovatieve hemelwatersystemen	nieuw krediet
6. Afkoppelen bestaande verharding	nieuw krediet
7. Aanpassing leggerwaterlopen	nieuw krediet

Afkoppelmaatregelen als alternatief voor waterschapsopgaven uit OAS en SWO worden gefinancierd uit andere budgetten (waterketen / AWA's, en SWO/kwantiteit).

De hoogte van het nieuwe krediet bedraagt € 1 miljoen voor een periode van 5 jaar. Jaarlijkse evaluatie / actualisatie via jaarplan.

Hoofdstuk 7 Organisatie

Door de overgang van de watertoets naar de afdeling P&V is reeds een verbetering opgetreden in de interne communicatie rondom afkoppelen. Aandacht vraagt de afstemming met districten (keur) en AZ (toetsing rioleringsplannen). Advies: nagaan verdere optimalisatie verantwoordelijkheden planadvisering / plantoetsing / regulering. Nu verdeeld over 3 afdelingen: P&V, districten en AZ (N.B. Waterproof: interne stroomlijning).

Voor komende jaren wordt een kernteam opgericht met enkele mensen uit hele organisatie

- (hemelwaterambassadeur)
- Planadvies en Vergunningen (watertoets en waterloket)
- Integraal Beleid (beleidsmonitoring, landelijke ontwikkelingen)
- Communicatie (voorlichting)
- Districten / Advies Waterbeheer (keur, watersysteem)
- Advies Zuiveren (riolering, afvalwaterketen)
- Onderzoek en Monitoring (onderzoek)

Doel: vaststellen projecten, nagaan ontwikkelingen, uitzetten acties, evaluatie en bijsturing
Jaarplan maken met projecten (onderzoek, communicatie, kennis, speerpunten).

Kernteam komt 4 maal per jaar bijeen.

Kernteam tevens verantwoordelijk voor aanleveren gegevens t.b.v. MARAP.

Meenemen in uitvraag jaarplannen binnen bestaande formatie. Winst in de uitvoering door stroomlijning.

Verklarende woordenlijst en afkortingen

Afkoppelen: maatregelen die ertoe leiden dat het hemelwater in bestaande situaties niet meer via de riolering naar de rioolwaterzuivering wordt afgevoerd

Afvalwaterketen: de keten van afvalwaterinzameling, -transport en -verwerking (zuivering). Onderdeel van de waterketen.

AMvB: Algemene Maatregel van Bestuur

ARK: Adaptatiestrategie Ruimte en Klimaat, landelijke strategie gericht op de wijze waarop de klimaatveranderingen en de effecten daarvan op de ruimtelijke inrichting van Nederland zouden moeten worden aangepakt

Bestuursakkoord 2009 – 2012: coalitieakkoord waterschap Aa en Maas voor de periode 2009-2012

BKMW: Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water: AMvB waarin – rekening houdend met de Kaderrichtlijn Water – eisen zijn opgenomen voor de waterkwaliteit en wijze van monitoring / rapportage

BWK: Bestuursakkoord Waterketen: Akkoord uit 2007 tussen de landelijke overheidskoepels om samenwerking en innovatie in de waterketen vorm te geven.

Gebiedsproces: Gezamenlijk proces (ambtelijk en bestuurlijk) van waterschap en inliggende gemeenten (en waar nodig andere partners / belanghebbenden) om de wateropgaven op een gecoördineerde en efficiënte manier uit te voeren.

Gemengd riool: riolering waarbij afvalwater en hemelwater samen worden afgevoerd naar de rioolwaterzuivering (ook wel vuilwaterriolering genoemd)

Gescheiden riool: riolering (bestaande uit 2 aparte systemen) waarin afvalwater en hemelwater gescheiden van elkaar worden afgevoerd. Het afvalwater gaat naar de rioolwaterzuivering, het hemelwater wordt lokaal benut of afgevoerd naar open water.

(v)GRP: (verbreed) Gemeentelijk Rioleringsplan, wettelijk verplicht plan waarin de gemeente aangeeft hoe zij invulling geeft aan de haar toegekende watertaken (zorgplichten inzameling en transport van afvalwater, hemelwater en stedelijk grondwater)

Hemelwater: regen, sneeuw, ijzel

HNO: Hydrologisch neutraal ontwikkelen, algemeen beginsel dat ertoe moet leiden dat ruimtelijke ontwikkelingen geen negatieve invloed hebben op de waterhuishouding (voorkomen van afwentelen)

KRW: Kaderrichtlijn Water, Europese richtlijn met doelstellingen voor waterkwaliteit en – ecologie

Lamellenafscheider: voorziening bedoeld om zwevend stof en verontreinigende stoffen te verwijderen uit het (hemel)water

Nationaal Waterplan: wettelijk verplicht landelijk beleidsplan met daarin de waterdoelstellingen voor een bepaalde periode

NBW: Nationaal bestuursakkoord Water, bestuursakkoord in 2003 gesloten door de landelijke overheidskoepels met daarin afspraken over (de aanpak van) de wateropgaven voor de periode tot 2015. In 2008 geactualiseerd.

Niet aankoppelen: maatregelen die ertoe leiden dat het hemelwater in nieuwe situaties of grootscheepse stadsrenovatie niet op de vuilwaterriolering wordt aangesloten

OAS: Optimalisatiestudie Afvalwatersysteem: een studie naar de interactie tussen de riolering, het transportstelsel en de rioolwaterzuivering met als doel na te gaan waar mogelijkheden liggen tot optimalisatie van inrichting en beheer en onderhoud van het de afvalwaterketen in zijn geheel (gemeente en waterschap samen).

PWP: Provinciaal waterplan, beleidsplan van de provincie waarin het waterbeleid voor een bepaalde periode is opgenomen.

RWO: Regionale wateropgave: opgave bedoeld om enerzijds de wateroverlast in het regionale watersysteem op te lossen en anderzijds het regionale watersysteem geschikt te maken voor de verwachte klimaatverandering.

RWZI: Rioolwaterzuiveringsinstallatie

STOWA: Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer, kenniscentrum van de regionale waterbeheerders voor het ontwikkelen, vergaren en verspreiden van kennis noodzakelijk voor een goede taakuitoefening van de waterbeheerders.

SWO: Stedelijke Wateropgave, opgave zoals opgenomen in het NBW om de bestaande wateroverlast in het bebouwde gebied voor 2015 op te lossen c.q. de opgave om bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen rekening te houden met voldoende ruimte voor water (anticiperend op de verwachte klimaatveranderingen).

Vuilwaterriolering: riolering bestemd voor de afvoer van huishoudelijk en bedrijfsafvalwater, eventueel in combinatie met hemelwater (gemengd riool)

WABO: Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht, wet bedoeld voor stroomlijning / vereenvoudiging diverse procedures / vergunningen in het omgevingsrecht o.m. door instellen van 1-loket voor vergunningaanvragen.

Waterketen: De totale keten van drinkwaterbereiding, drinkwaterconsumptie, riolering en rioolwaterzuivering

Watertoets: procesinstrument in de Ruimtelijke Ordening waarmee waterschap vroegtijdig betrokken wordt bij ruimtelijke ontwikkelingen en de mogelijkheid heeft te adviseren op ruimtelijke plannen

WBP: Waterbeheerplan, wettelijk verplicht plan waarin een waterschap aangeeft op welke wijze zij voor een planperiode van 6 jaar aangeeft hoe en met welke middelen het zijn waterschapstaken zal uitvoeren.

Wet Gemeentelijke watertaken: tussenwet waarin de gemeentelijke taken t.a.v. (afval)water zijn benoemd. Opgegaan in de waterwet (zorgplichten), de wet milieubeheer (planverplichting) en de gemeentewet (financiering)

Wvo: Wet verontreiniging oppervlaktewater, wet bedoeld om waterverontreiniging tegen te gaan / te voorkomen. Sinds 2009 opgegaan in de waterwet.

colofon

Beleidsnota Hemelwater

Opdrachtgever

Waterschap Aa en Maas

Status

Definitief

Auteur

E. Heeremans

gecontroleerd door

G. de Jong

vrijgegeven door

J. Calmeyer Meijburg - Van Reekum

's-Hertogenbosch, 1 juli 2011

IB 2010 - hemelwater - revisie 8

Revisie 8:

- Aanpassing figuur 1
- Toevoeging verklarende woordenlijst
- Tekstuele correcties

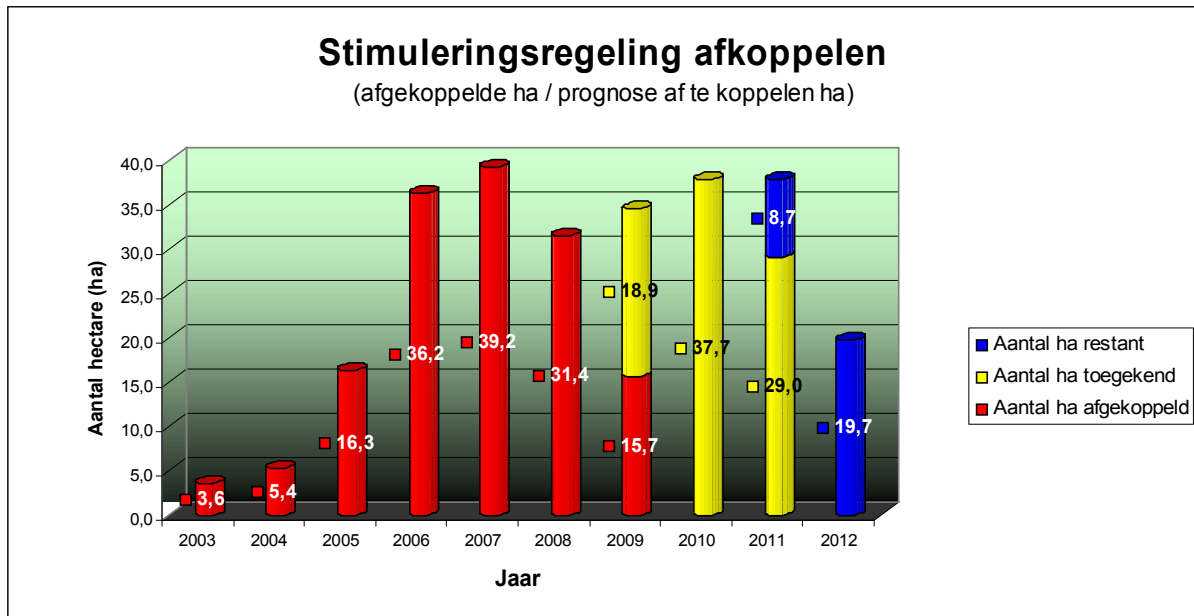
Waterschap Aa en Maas
Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch
tel 073 615 66 66
fax 073 615 66 00

info@aaenmaas.nl
www.aaenmaas.nl

© waterschap Aa en Maas. Alle rechten voorbehouden

Bijlage 1: Overzicht evaluatie stimuleringsregeling medio 2009

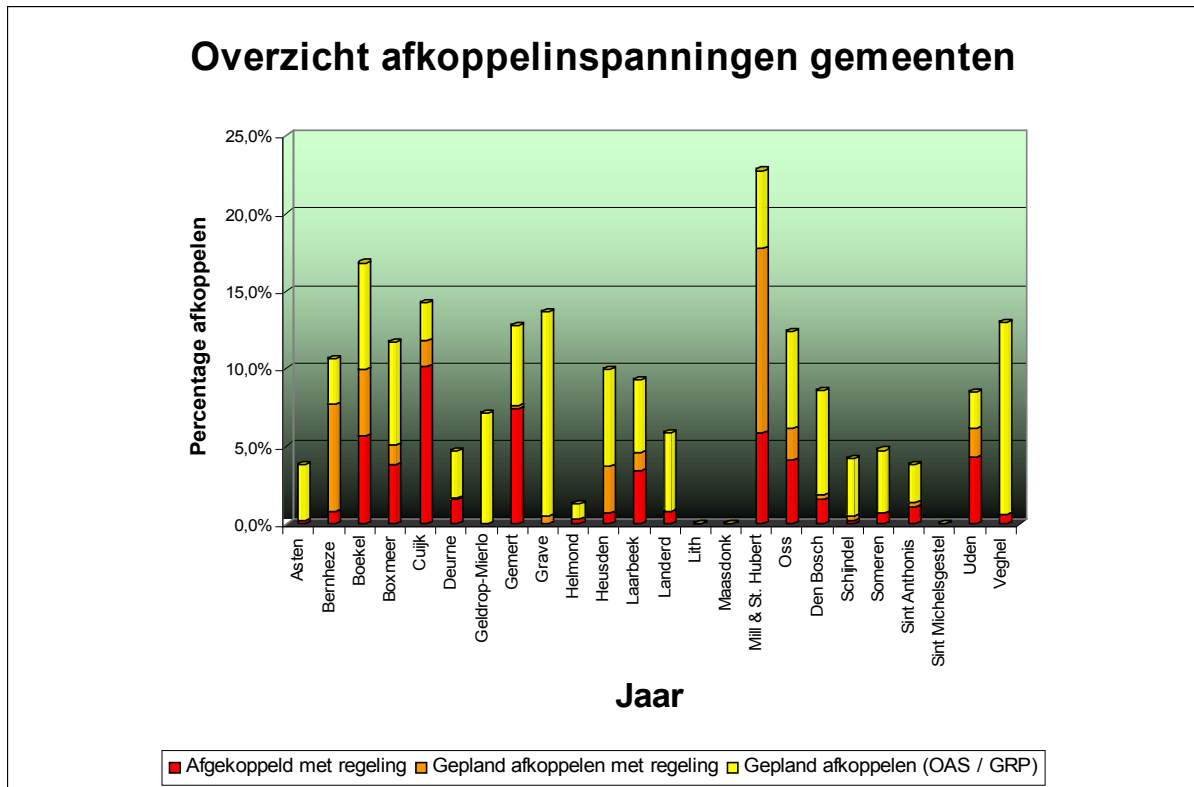
In totaal is tot medio 2009 ruim 148 ha verhard oppervlak afgekoppeld (circa 2,3 %) van totale hoeveelheid aangesloten verharding. Voor circa 75 ha is al subsidie aangevraagd. Voor een kleine 30 ha is nog budgettaire ruimte binnen het bestaande budget. Op basis hiervan is (tbv de begroting 2010) een schatting gemaakt van verwachte uitgaven op basis van de bestaande stimuleringsregeling (zie figuur 1).

Figuur 4: Overzicht afkoppelinspanning met gebruik van stimuleringsregeling

Opgemerkt wordt dat gemeenten vaak al meer hebben afgekoppeld, maar dat lang niet voor alle projecten een afkoppelbijdrage wordt aangevraagd. Gemeenten houden niet altijd bij hoeveel er afgekoppeld is, waardoor het moeilijk is hier een compleet beeld bij te krijgen.

Uit door gemeenten opgenomen prognoses in de gemeentelijke rioleringsplannen en de OAS-studies blijkt dat zij voor de periode tot aan 2015 nog eens 250 ha (ruim 4%) willen afkoppelen (zie figuur 2). De cijfers worden met enige voorzichtigheid gehanteerd omdat de praktijk uitwijst dat het afkoppelen vaak trager verloopt dan verwacht. Ook wordt verwacht dat de economische crisis nog zal leiden tot een aantal bijstellingen van de gemeentelijke afkoppeldoelstellingen.

Figuur 5: Overzicht uitgevoerde en geplande (tot 2015) afkoppelinspanningen

**Bijlage 2: Voorzet: Criteria ontwerp en beheer hemelwatervoorzieningen
(N.B. Verdere uitwerking / afstemming met themagroep hemelwater eind 2010)**

Stelselkeuze / techniek	Voorkeur	Acceptabel	Af te raden
<p><u>Schone verharding</u></p> <p>daken van huizen en meeste bedrijven, woonstraten, parkeerterreinen personenauto's waarbij gemiddelde parkeerduur meer dan 1 uur, bedrijfsterreinen, wegen buiten drukkere kruisingen</p>	Bodem, wadi	Oppervlaktewater, zo mogelijk met eerst een bodempassage. Want bodem buffert (waterkwantiteitsbeheer) en bodem filtert evt. aanwezige vervuiling eruit, bodemleven breekt uitgefilterde afbreekbare vervuiling af.	Zuiveringsvoorzieningen zoals bezinkput, olielamellenafscheider e.d. Voor zover deze voorzieningen al zuiveren, is deze zuivering niet kosteneffectief. Verbeterd gescheiden rioolstelsel of gemengd rioolstelsel
<p><u>mogelijk licht vervuild en/of enig risico is op calamiteuze vervuiling:</u></p> <p>Parkeerterreinen personenauto's met gemiddelde parkeerduur 1 uur of minder, parkeerterrein vrachtauto's, drukke kruisingen en rotondes</p>	<p>Bodem, met eerst olielamellenafscheider en/of aparte bodempassage. Zuiveringsvoorzieningen zijn doorgaans het meest kosteneffectief nabij de bron</p> <p>Wadi</p>	<p>Bodem zonder zuiveringsvoorzieningen</p> <p>Oppervlaktewater met eerst olielamellenafscheider en aparte bodempassage / helofytenzandbedfilter</p> <p>Doorlatende bestrating</p> <p>Verbeterd gescheiden rioolstelsel</p>	<p>Oppervlaktewater zonder zuiveringsvoorzieningen</p> <p>Gemengd rioolstelsel</p>
<p><u>Waarschijnlijk vervuild en/of hoog risico op calamiteiten:</u></p> <p>Marktplaatsen, winkelstraten</p> <p>Laad -los en overslagplekken, tankplek, plaatsen voor onderhoud en wassen</p> <p>Op- en overslagslagplaatsen voor schroot, korrelig materiaal, milieustraten e.d.</p> <p>Stof- of rookgasuitstotende industrie (zie STOWA rapport vervuiling regenwater bij bedrijfs- en bedrijventerreinen, 2004)</p>	<p>Zuiveringsvoorzieningen , daarna gemengd rioolstelsel</p> <p>Absoluut stelsel (bij kleinere oppervlakken)</p>	Zuiveringsvoorzieningen, daarna verbeterd gescheiden stelsel	lozing op gemengd of verbeterd gescheiden stelsel zonder zuiveringsvoorzieningen, lozing op bodem of oppervlaktewater
Beheer	Voorkeur	Acceptabel	Af te raden

Eigendom en onderhoud regenwatervoorzieningen	Centrale grootschalige voorzieningen in publiek eigendom en onderhoud	Decentrale kleinschalige voorzieningen in particulier eigendom		
Dimensioneren	Voorkeur	Acceptabel		Af te raden
Veiligheid tegen wateroverlast (nieuwbouw / niet aankoppelen)	<p>Infiltratievoorziening of bergingsvoorziening met nooduitlaat naar oppervlaktewater gedimensioneerd op een retentie vergelijkbaar met de regenduurlijn T=10 +10% met vertraagde afvoer (locatie-afhankelijke norm tussen 0,2 en 1,4 l/s/ha) naar grondwater of oppervlaktewater</p> <p>T=100 (78 mm in 24 uur bij een afvoer van 1 l/s/ha) in beeld brengen en zonodig maatregelen treffen</p>	<p>Infiltratievoorziening of bergingsvoorziening met nooduitlaat naar oppervlaktewater gedimensioneerd op een retentie vergelijkbaar met de regenduurlijn T=10 +10% met vertraagde afvoer (locatie-afhankelijke norm tussen 0,2 en 1,4 l/s/ha) naar grondwater of oppervlaktewater</p> <p>T=100 (78 mm in 24 uur bij een afvoer van 1 l/s/ha) in beeld brengen en zonodig maatregelen treffen</p>		<p>Dimensioneren kleiner dan regenduurlijn T=10+10% zonder nooduitlaat</p> <p>Gevolgen T=100 niet in beeld brengen</p>
Veiligheid tegen wateroverlast (afkoppelen bestaande verharding gemengd stelsel)	<p>Infiltratievoorziening of bergingsvoorziening met nooduitlaat naar oppervlaktewater gedimensioneerd op een retentie vergelijkbaar met de regenduurlijn T=10 +10% met vertraagde afvoer (locatie-afhankelijke norm tussen 0,2 en 1,4 l/s/ha) naar grondwater of oppervlaktewater</p> <p>T=100 (78 mm in 24 uur bij een afvoer van 1 l/s/ha) in beeld brengen en zonodig maatregelen treffen</p>	<p>Infiltratievoorziening of bergingsvoorziening met nooduitlaat naar oppervlaktewater gedimensioneerd op een retentie vergelijkbaar aan 15 mm in 10 uur met vertraagde afvoer van 1 l/s/ha naar grondwater of oppervlaktewater.</p> <p>T=100 (78 mm in 24 uur bij een afvoer van 1 l/s/ha) in beeld brengen en zonodig maatregelen treffen</p>	<p>Infiltratievoorziening met tijdelijke overlaat naar gemengd stelsel gedimensioneerd op een retentie vergelijkbaar aan 15 mm in 10 uur Overlaat naar RWA zodra mogelijk</p>	<p>Dimensioneren kleiner dan T=10+10% zonder nooduitlaat</p> <p>Gevolgen T=100 niet in beeld brengen en/of geen maatregelen treffen</p>

T=100 bui van Buishand en Velds nog 10% extra neerslag toegevoegd (77,8 mm in 24 uur waarvan 44,6 mm in het eerste uur).